

QADRIYATLI YONDASHUV ASOSIDA TALABALARDA FUQAROLIK POZITSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING MEZONLARI VA PRINSIPLARI

*Yuldasheva Mashxura Muzafarovna, Buxoro davlat pedagogika instituti dotsenti,
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori(PhD),
mashhurayuldasheva1973@gmail.com*

Annotatsiya: Maqolada ta'lim-tarbiya jarayonlarida olib borilayotgan ishlar bilan bir qatorda jamiyat rivojlanishining ma'naviy-axloqiy negizlari, bilim va ilmdan boshqa har qanday narsa doimiy emas, o'tkinchiligi; bu ikki qadriyat va astoydil mehnat qilishdan boshqa hech bir narsa insonning baxtli yashashini kafolatlay olmasligi va ta'lim tizimi mamlakatimiz kelajagini, avlodlar vorisligini ta'minlovchi asosiy vosita ekanligi tadqiq etilganligi yoritilgan.

Kalit so'zlar: ongli, aql-tafakkurli, salohiyatli, mamlakat kelajagi, jahon andozalari, mamlakat modernizatsiyasi, kuchli fuqarolik jamiyati, jahon hamjamiyati, milliy xavfsizlik va barqarorlik.

CRITERIA AND PRINCIPLES FOR INCREASING CIVIC POSITIONING IN STUDENTS BASED ON A VALUE-ORIENTED APPROACH

*Yuldasheva Mashkhura, Assistant professor of the Bukhara State Pedagogical Institute,
Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD),
mashhurayuldasheva1973@gmail.com*

Abstract: The article examines the work carried out in the educational process, the spiritual and moral foundations of the development of society, the impermanence of knowledge and cognition; it explains the guarantee of a happy life with values and hard work, and that the education system is the main tool that ensures the future of our country and the continuity of generations.

Key words: improvement of thinking, creativity, world civilization of sciences, international harmony, international solidarity, ethical and legal views, formation of beliefs, priority of education.

КРИТЕРИИ И ПРИНЦИПЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ГРАЖДАНСКОГО ПОЗИЦИОНИРОВАНИЯ У СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ ЦЕННОСТНО-ОРИЕНТИРОВОЧНОГО ПОДХОДА

*Юлдашева Маишхура Музафаровна, доцент Бухарского государственного педагогического института,
доктор философии по педагогическим наукам (PhD),
mashhurayuldasheva1973@gmail.com*

Аннотация: В статье рассматриваются проводимые в образовательном процессе работы, духовно-нравственные основы развития общества, непостоянность знания и познания; поясняется гарантирование счастливой жизни с ценностями и трудолюбием, и что система образования является основным инструментом, обеспечивающим будущее нашей страны и преемственность поколений.

Ключевые слова: совершенствование мышления, творчество, мировая цивилизация наук, международная гармония, международная солидарность, этико-правовые взгляды, формирование убеждений, приоритет образования.

Kirish. Ona Vatanimizda azal-azaldan ta'lim va tarbiyaga bir-biridan ajralmas uzviy bog'liq tushunchalar sifatida qarab kelingan. Bunga albatta, o'ziga hos ijtimoiy, siyosiy va tarixiy shart-sharoitlar sabab bo'lgan. Asrlar mobanida shakllangan ustoz-shogird tizimi, ta'lim-tarbiya ishlari milliy – ma'naviyatimiz bilan hamohang holda olib borishi natijasida, u axloq-odob normalari bilan boyitildi va bugungi kun ko'rsatib turgandek tarixda o'zini oqladi.

Bugungi yosh avlod haqli ravishda buyuk bobokalonlarimiz Mahmud Qoshg'ariy, Burhoniddin Rabg'uziy, al-Xorazmiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Ahmad Farg'oniy, Hakim at-Termiziy, imom Buxoriy, Mir Alisher Navoiy, Mirzo Ulug'bek, Zahiriddin Bobur kabi tabarruk nomlarni faxr bilan tilga oladilar. Ularning insoniyat ilmu fani,

axloqiy tarbiyasiga qo'shgan hissalarini bebahodir. Qolaversa, o'lkamizda minglab muhandislar, quruvchilarning mashaqqatli mehnatlari evaziga qad ko'tarib butun dunyo ahlini hayratga solib kelayotgan me'moriy obidalar ham yuksak bilimni, mahoratni talab qilgani hech kim uchun sir emas.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya.

Muhtaram Yurtboshimiz Sh.M.Mirziyoyev Oliy Majlisga Murojaatnomalarida O'zbekistonda ta'lim-tarbiyaning milliy – ma'naviy negizlari, ajdodlarimiz tomonidan bu sohada qoldirilgan ulkan meros va tajribalardan to'g'ri foydalanib, komil insonni tarbiyalashda, ta'lim va tarbiyada inson omilini birinchi o'ringa qo'yish masalasi haqida atroflicha fikrlar yuritilgan. Xususan: "O'zlikni anglash tarixni bilishdan boshlanadi. Isbottalab bo'lmagan ushbu haqiqat davlat siyosati darajasiga ko'tarilishi zarur. Jamiyat taraqqiyotining asosi, uni muqarrar halokatdan qutqarib qoladigan yagona kuch ma'rifatdir. Aql zakovatli, yuksak ma'naviyatli kishilarni tarbiyalay olsakkin, oldimizga qo'ygan maqsadlarga erisha olamiz, yurtimizda farovonlik va taraqqiyot qaror topadi". Yurtboshimiz fikriga tayangan holda shuni aytish mumkinki, jamiyatda kechayotgan ijtimoiy, xususan, ta'lim sohasidagi islohotlarning samaradorligi uning fuqarolarida shakllangan.

Har bir inson o'z umrini sarhisob etar ekan, albatta - hayotda nimalar qildim?, nimalarga erishdim?, nimalarga erisha olmadim?, men jamiyatga nima berdim?, avlodlarimga nimani meros qoldirdim? - degan savollarga javob izlaydi. Bu savollarga javob qaytarish uchun umrning so'ngi soat yoki kunlarini ham kutish shart emas, inson vijdoni va iymoni bilan yolg'iz qolganida ham shu savollarga javob qaytarishga urinadi. Mazkur savollarga qoniqish bilan javob qaytarish esa, o'z hayotidan mamnun, doimo o'qigan, izlangan, tinmay mehnat qilgan va o'z bilim, ko'nikma va mahoratini muttasil oshirib borgan kishilarga nasib qiladi. Chunki, bunday kishilarda mislsiz va bebaho boylik - bilim, ilm, tajriba, ko'nikma va mahorat, voqea-hodisalarga mantiqiy yondashuv mavjud. Bu narsalar - qiymati hech bir zamonda pul bilan o'lchanmagan, bozorda sotilmagan va qancha sarf etilmasin kamaymaydigan boylikdir. Bu boylik haqida hamisha tushuncha va tasavvur mavjud bo'lgan hamda shu tufayli barcha davrlar va jamiyatlarda bilimning, fanning, ta'limning qiymati baland bo'lgan.

Xususan, ota-bobolarimiz dini bo'lmish Islomda ham, uning muqaddas kitobi bo'lgan Qur'oni Karimda, Hadisda, qolaversa «Avesto»da ham asosiy diqqat-e'tibor komil inson tarbiyasiga qaratilgan. Zamon talab etayotgan shaxslarni tarbiyalash borasida Abdulla Avloniy o'zining «Turkiy guliston yohud axloq» asarida shunday deydi: «Tarbiya biz uchun yo hayot – yo mamot, yo najot - yo halokat, yo saodat - yo falokat masalasidir». Shunday ekan, milliyligimizni, o'zligimizni, qadriyatlarimizni ta'lim jarayonidan uzoqlashtirmagan holda olib borshimiz bugungi kunning talabidir. Bugungi kunda ta'lim va tarbiya tizimini to'xtovsiz rivojlanishi, ilmiy yangiliklar bilan boyib borishi zarurligini anglashimiz bilan bir qatorda, bu yo'nalishda umumbashariy tamoyillarga murojaat qilishimiz, xorijiy mamlakatlar fan-texnika yutuqlaridan samarali foydalanishimiz muhim ahamiyat kasb etishi bilan ahamiyatlidir.

Xorijiy mamlakatlar fan-texnika yutuqlaridan samarali foydalana oladigan kadrlarni etishtirish uchun har bir bola, o'sriri, o'smir va yosh yigit-qizlarni kichik yoshdan boshlab bilim olishga yo'naltirish, ilmga havas, mehnatga muhabbat uyg'otish, ularni ta'lim muassasalarida eng yangi ta'lim texnologiyalari, dunyo standartlari darajasidagi darslik va qo'llanmalari bilan o'qitish va o'rgatish lozim bo'ladi. Mamlakatimizda ana shu qutlug' ish yaxshi yo'lga qo'yilgan - har bir ilm olishga, bilim, kasb-hunar, malaka o'rganishga havasmand inson uchun o'z orzularini ro'yobga chiqarish uchun tegishli shart-sharoitlar yaratilgan. Chunonchi, O'zbekiston Konstitutsiyasida va boshqa qonunlarimizda bizda har kimga bilim olish huquqi kafolatlangan. Davlatimiz har tomonlama rivojlangan barkamol inson shaxsini shakllantirish maqsadida o'zining Asosiy Qonuni – Konstitutsiyasida bilim olish huquqini kafolatlaydi. O'z kasbining ustasi mutaxassis bo'lib etishish, mamlakatimiz va qolaversa, dunyo inson karitali bozorida o'zlariga mos o'rinlarni torishning, hayotda baxtli va mamnun yashashning bundan boshqa yo'li yo'q.

Natija va tahlillar.

Maqsadlar amalga oshirilishida ma'naviy-ma'rifiy omillarning o'rni, iqtisod sohasida ta'lim olayotgan va faoliyat olib borayotgan kadrlar faoliyatida uyg'unlashuvi borasidagi aniq mo'ljal va prognozlarni ishlab chiqish, bu jarayonda amal qiladigan kuchli mexanizmni aniqlashtirib olish ushbu sohada yanada chuqurroq ilmiy tadqiqotlarga bo'lgan zaruratni keltirib chiqaradi.

O'zbekiston Respublikasida mamlakatni modernizasiya qilish va kuchli fuqarolik jamiyatini barpo etishga qaratilgan islohotlarning tub mohiyati aholi turmush tarzining farovonligini oshirish, fuqarolarning siyosiy va huquqiy madaniyati va saviyasini yuqori darajaga ko'tarish, ularda aniq fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishda o'z ifodasini toradi. Davlatning taraqqiy etishida va undagi iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy munosabatlarning yangi bosqichga o'tishida mamlakat oldida turgan vazifalarni turli yo'nalishlarga taqsimlagan holda, fuqarolik jamiyatini shakllantirishning muhim sharti "... – bu jamiyat hayotida nodavlat va jamoat tashkilotlarining o'rni va ahamiyatini keskin kuchaytirishdan iborat. Yoki boshqacha qilib aytganda, bu – "Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari" degan tamoyilni amalda hayotga joriy etish demakdir. Bu yo'nalish ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar bilan bog'liq ko'p masalalarni hal qilishda davlat tuzilmalarining rolini kamaytirish va bu vazifalarni bosqichma-bosqich jamoat tashkilotlariga o'tkaza borishni taqozo etadi". Demak, fuqarolik jamiyatini qaror toptirish uchun davlat o'zining ayrim vazifalarini bo'ynidan soqit qilib, asta-sekin jamiyatning boshqa institutlariga topshirmog'i lozim. Buning uchun esa davlat tomonidan muayyan shart-sharoitlar, imkoniyatlar yaratilib, jamiyatning o'z-o'zini tashkil etuvchi va boshqaruvchi idoralarining faoliyati to'g'ri yo'lga qo'yilishini talab etuvchi mexanizmlarni vujudga keltirish zarur.

Xulosa.

Prezidentimiz Sh. Mirziyoyev o'zining «Yangi O'zbekiston strategiyasi» kitobida ta'kidlaganidek, xalqimizning siyosiy tafakkuri va ijtimoiy faolligi yuksalib borayotganligi, atrofdagi voqealarga beparvo bo'lmasdan, aksincha, islohotlarimizga daxldorlik tuyg'usi bilan yashamoqda. Prezident fikrini davom ettirib, «Ayni paytda islohotchi bo'lib maydonga chiqadigan, strategik fikr yuritadigan, bilimli va malakali yangi avlod kadrlarini tarbiyalashimiz zarur»ligini bayon etadi. Bunday maqsadga erishishda siyosiy fanlarning, siyosatshunos kadrlar tayyorlashning ahamiyati beqiyos. Bu borada 2019 yil 29 yanvarda qabul qilingan «Siyosiy fanlar sohasida kadrlarni tayyorlash, fundamental va amaliy tadqiqotlar samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-4139-sonli Prezident qarori muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Ushbu qarorni qabul qilishdan maqsad:

- siyosiy fanlar sohasida kadrlar tayyorlash samaradorligini oshirish;
- fuqarolik jamiyati, milliy davlatchilikning siyosiy asoslari shakllanishi va rivojlantirish sohasida kompleks tizimli tadqiqotlar olib borish;
- globallashtirish sharoitida davlatning ichki va tashqi siyosatini shakllantirish va amalga oshirish;
- shu asosda ijtimoiy-siyosiy islohotlarni chuqurlashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar va dasturlarni ishlab chiqish kabi masalalardir. Qarorga muvofiq Siyosatshunoslik kafedrası faoliyatining asosiy yo'nalishlari etib quyidagilar belgilandi:
 - ilg'or xorijiy tajriba hamda zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish asosida siyosatshunoslik fanlari sohasida yuqori malakali kadrlar tayyorlashni ta'minlash;
 - jahon siyosatidagi eng yangi trend va yo'nalishlarni hisobga olgan holda xalqaro darajadagi ilmiy va ilmiy-pedagogik kadrlarni tayyorlash;
 - tashqi siyosiy va tashqi iqtisodiy faoliyatda O'zbekiston Respublikasining milliy manfaatlarini ilgari surish sohasida Tashqi ishlar vazirligi, boshqa vazirlik va idoralar oldida turgan maqsad va vazifalardan kelib chiqqan holda ta'lim berish, fundamental va amaliy tadqiqotlarning yuqori darajasini ta'minlash;
 - siyosatshunoslik, xalqaro munosabatlar va jahon siyosati, xalqaro iqtisodiyot va menejment, xalqaro huquq sohasida ilmiy tadqiqotlar olib borish, ularning natijalarini o'quv jarayoniga hamda tegishli o'quv rejalari va dasturlariga tatbiq etish.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M., 28.01.2022 yildagi PF-60-son "2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" gi Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-yanvardagi «Siyosiy fanlar sohasida kadrlarni tayyorlash, fundamental va amaliy tadqiqotlar samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-4139 qarori. www.lex.uz
3. Qadriyatli yondashuvlar asosida talabalarning fuqarolik pozitsiyasi va tolerantlik tafakkuri texnologiyalarini shakllantirish., "Pedagogik akmeologiya" №6(8) 2023, 42-46 b.
4. Qadriyatli yondashuv asosida talabalarda tolerantlik tafakkuri va fuqarolik pozitsiyasini takomillashtirish texnologiyasi., Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar № 2023 aprel 38-43 b.
5. Технологии совершенствования толерантного мышления и гражданского позиционирования у студентов на основе ценностно-ориентировочных подходов., Pedagogik akmeologiya" 7(15) 2024, 59-63 b.
6. Qadriyatli yondashuv asosida talabalarda tolerantlik tafakkurini takomillashtirish texnologiyasi., "Buxoro psixologiya va xorijiy tillar instituti ilmiy axborotnomasi" ilmiy-amaliy jurnal 3(7) 2024 252-254 b.
7. Technologies for improving tolerant thinking and civic positioning in students based on value-oriented approaches., AMERICAN Journal of Science on Integration and Human Development Volume 2, Issue 1, 2024 ISSN (E): 2993-2750., 59-62 b.
8. Improving tolerant thinking among the youth of Uzbekistan bosma Youth, science, education: topical issues, achievements and innovations., 2024 Prague, Czech18 <https://academicsresearch.ru/index.php/ysetia/article/view/3026>
9. Training for the development of tolerant thinking among students in the conditions of modern society., Novateur publications international journal of innovations in engineering research and technology [IJIERT] ISSN: 2394-3696 Website: ijiert.org VOLUME 9, ISSUE 12, Dec. -2022 , 241-246 <https://repo.ijiert.org/index.php/ijiert/article/view/3518>
10. Technologies for improving tolerant thinking and civic positioning in students based on value-oriented approaches., Vol. 3 No. 1 (2024): Problems and scientific solutions. 2024 Australia, Melbourne 83-86 <https://academicsresearch.ru/index.php/icpass/article/view/3000>
11. Technology for the formation of tolerant thinking and civic positioning among students based on a value-oriented approach., European Journal of Innovation in Nonformal Education (EJINE) Volume 4 | Issue 11 | November -2024 ISSN: 2795-8612 ., 292-294 b.